

Latvijā audzēto piena šķirņu kazu eksterjera vērtējuma analīze

Kristīne Piliena¹ Daina Jonkus²
Latvijas kazkopības biedrība¹, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, ²,

Ievads. Kazu eksterjera lineārā vērtēšana Latvijā sākusies apmēram pirms 10 gadiem. Eksterjeru vērtē visām pārraudzībā esošajām kazām pirmajā vai otrajā laktācijā no divdesmitās atnešanās dienas līdz septītā laktācijas mēneša beigām, vienu reizi kazas mūžā. Lineāri vērtē 9 eksterjera pazīmes, no tām krūšu apkārtmēru un pupu garumu mēra ar mērlenti, cm. Pārējās 7 pazīmes vērtē punktos, lietojot punktu skalu no 1 līdz 9, atkarībā no pazīmes attīstības. Katrai pazīmei ir noteikta vēlamā jeb optimālā attīstība (1.tab.).

Mērķis bija analizēt Latvijā audzēto dažādu piena šķirņu kazu eksterjera lineāro vērtējumu divos laika periodos dažāda vecuma un izcelsmes kazām.

Materiāls un metodes. Eksterjera lineārais vērtējums kazām analizēts divos laika periodos - no 2010. līdz 2014. gadam (n=1091) un no 2015. līdz 2017. gadam gadam (n=482). Šajā laikā eksterjers analizēts 1296 pirmās un 277 otrās laktācijas kazām. Atsevišķi vērtētas Latvijas vietējās šķirnes kazu (LVK), Zānes kazu šķirnes (ZK), kā arī nezināmas izcelsmes kazu (XX) un pārējo Latvijā audzēto piena šķirņu (PŠĶ) eksterjera pazīmes. Noskaidrota sakarība starp eksterjera pazīmju lineāro vērtējumu un izslaukumu, kā arī somatisko šūnu skaitu 1. laktācijā.

Rezultāti

Analizējot kazu eksterjera pazīmes divos laika periodos, iespējams salīdzināt vai kazu eksterjera pazīmes ir uzlabojušās laika gaitā. Selekcijas darbs eksterjera pazīmju uzlabošanā ir lēns process, jo pazīmju iedzimstamība ir vidēja.

1. tabula. Kazu eksterjera lineārais vērtējums atkarībā no vērtēšanas gada un laktācijas

Eksterjera pazīmes	Optimālais vērtējums	2010. - 2014. gads		2015. - 2017. gads	
		laktācija		laktācija	
		1.	2.	1.	2.
Krūšu apkārtmērs, cm		80,8	83,4	80,9	83,8
Pupu garums, cm	5 - 7	5,0	5,0	5,0	4,7
Tesmeņa priekšdaļa	9	3,8	3,6	4,2	4,4
Tesmeņa pamatne	9	6,3	6,1	6,6	6,1
Tesmeņa novietojums pret lecamo locītavu	7	6,6	6,5	6,9	6,5
Pupu forma	5	5,1	4,9	5,0	5,2
Pupu izvietojums pret zemi: (no aizmugures)	5	5,2	4,9	5,4	5,4
Pupu izvietojums: (no sāniem)	6	4,2	4,1	4,6	4,6
Tesmeņa aizmugures forma	5	5,0	4,7	4,9	5,2
Tesmeņa aizmugurējais pieslēgums	9	5,9	5,9	6,6	6,3

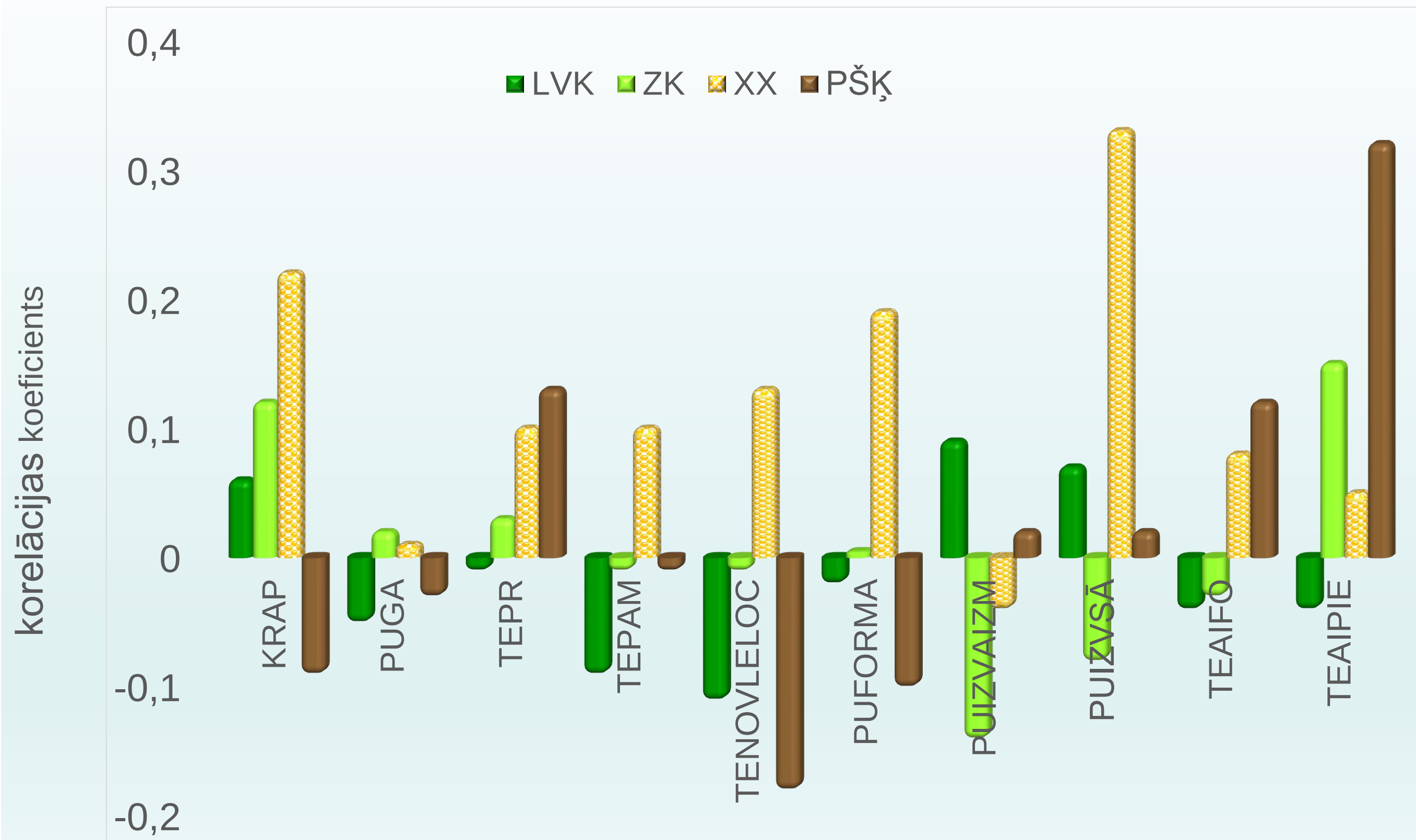
Kazu krūšu apkārtmērs būtiski lielāks bijis 2. laktācijas kazām abos analizētajos periodos, bet starp laika periodiem krūšu apkārtmēram nav būtiskas atšķirības, tas palielinājies tikai nedaudz no 80,8 uz 80,9 cm 1. laktācijas un no 83,4 uz 83,8 cm 2. laktācijas kazām. Vidējais pupu garums bijis no 4,7 līdz 5,0 cm. Atsevišķām kazām ir novēroti ļoti īsi (2 cm) un arī ļoti gari (10 cm) pupi. No šiem dzīvniekiem nevajadzētu kazlēnus audzēt vaislai. Jaunākām kazām ir uzlabojušās tādas pazīmes, kā tesmeņa priekšdaļas, tesmeņa pamatnes un tesmeņa aizmugurējā pieslēguma vērtējums, lai gan tas vēl būtiski atpaliek no optimālā vērtējuma, kas ir 9 punkti. Uzlabojies arī pupu izvietojums apskatot kazas no sāniem, tomēr arī šajā pazīmē vērojama atpalcība no optimālā vērtējuma 6 punkti.

Latvijā audzēto piena šķirņu kazu eksterjera pazīmju vērtējums atkarībā no izcelsmes dots 2. tabulā. Pirmajā laktācijā Zānes šķirnes kazām novērots lielākais krūšu apkārtmērs 82,07 cm un garākie pupi 5.12 cm. Zānes šķirnes kazām arī citu eksterjera pazīmju lineārais vērtējums bija lielāks, nekā pārējo šķirņu kazām un bija vistuvāk optimālajai pazīmes izpausmei. LVK šķirnes kazām vērojama īsa tesmeņa priekšējā daļa, vidējais vērtējums 3,77 punkti. Pazīmes – pupu izvietojums no sāniem - vidējais vērtējums analizētajām šķirnēm bija no 4,29 līdz 4,46, kas liecina par slīpi izvietotiem pupiem, kas ir nevēlama pazīmes izpausme. Pupu formas un tesmeņa aizmugurējās formas vērtējums visu šķirņu kazām bija vistuvāk optimālajam vērtējumam (5), tātad šīs pazīmes ir pietiekoši labi attīstītas.

2. tabula. Dažādas izcelsmes kazu eksterjera lineārais vērtējums 1. laktācijā

Eksterjera pazīmes	Optimālais vērtējums	Kazu izcelsme			
		LVK (n=789)	ZK (n=320)	XX (n=86)	PŠĶ (n=101)
Krūšu apkārtmērs,cm		80,61	82,07	79,18	80,20
Pupu garums, cm	5 - 7	4,94	5,12	4,64	4,90
Tesmeņa priekšdaļa	9	3,77	4,27	3,89	4,29
Tesmeņa pamatne	9	6,30	6,73	6,33	6,53
Tesmeņa novietojums pret lecamo locītavu	7	6,72	6,88	6,56	6,63
Pupu forma	5	5,03	5,03	5,29	5,02
Pupu izvietojums pret zemi:(no aizmugures)	5	5,22	5,26	5,35	5,49
Pupu izvietojums: (no sāniem)	6	4,35	4,46	4,29	4,40
Tesmeņa aizmugures forma	5	4,96	5,10	5,08	5,05
Tesmeņa aizmugurējais pieslēgums	9	6,05	6,55	6,16	5,95

Dzīvnieku eksterjera pazīmēm ir noteikta sakarība ar izslaukumu un arī piena kvalitāti. Izslaukuma un eksterjera pazīmju vērtējuma sakarība bija vāja, uz to norāda zemās korelācijas koeficientu vērtības (no 0,01 līdz 0.33). Arī eksterjera un somatisko šūnu skaita sakarība arī bija vāja līdz vidēja.

1.att. Dažādas izcelsmes kazu eksterjera pazīmju sakarība ar izslaukumu.

Secinājums: Zānes šķirnes kazu eksterjera lineārais vērtējums bija tuvāk optimālajam vērtējumam.

Visu šķirņu kazām novērota īsa tesmeņa priekšdaļa, tās vērtējums būtiski atpaliek no optimālā vērtējuma.

Veicot pāru atlasī, uzmanība jāpievērš vaislinieku un to meitu eksterjera pazīmju vērtējumam.